

انسان و ناحیه

در درس گذشته آموختید که سطح زمین بر مبنای معیارهای طبیعی یا انسانی ناحیه‌بندی می‌شود و انسان‌ها با نواحی ارتباط متقابل برقرار می‌کنند. اکنون می‌خواهیم ببینیم در این ارتباط چه نکات قابل توجهی وجود دارد. متن‌های ۱ تا ۴ را مطالعه کنید. سپس، فعالیت را انجام دهید و درباره پاسخی‌ها با هم گفت‌وگو کنید.

۱- چهار مورد از نکات قابل توجه ارتباط متقابل انسان و نواحی را بنویسید (از تیترا شماره یک تا شماره ۴)

س ۱ | انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند

۲- انسان‌ها چگونه نواحی را به وجود می‌آورند؟ مثال بزنید.

(انسان‌ها در محیط‌های طبیعی تغییراتی به وجود می‌آورند. آنها برای زندگی و بهره‌برداری از محیط طبیعی از شیوه‌ها و ابزارهای متفاوتی استفاده می‌کنند و در نتیجه، نواحی مختلفی را پدید می‌آورند یا نواحی طبیعی را تغییر می‌دهند.)

س ۲ | مثال:

● بازارهای شناور در بانکوک، پایتخت تایلند از دیدنی‌های جالب‌توجه آسیای جنوب شرقی است. دست فروشان در قایق‌های چوبی روی رودخانه اصلی شهر، اجناس خود را برای فروش عرضه می‌کنند. این شیوه خاص فروش کالا ناحیه‌ای تجاری و گردشگری به وجود آورده است که تقریباً همه گردشگران خارجی از آن بازدید می‌کنند.

● در چهل سال اخیر، با ایجاد کارخانه‌های بزرگ و کوچک در امتداد محورهای ارتباطی شهر تهران، نواحی صنعتی پیرامون این شهر شکل گرفته است. به وجود آمدن این نواحی صنعتی، تهران را به مهم‌ترین قطب صنایع مصرفی کشور تبدیل کرده است.

۳- نواحی چگونه به فعالیت های انسان شکل می دهد؟ با ذکر مثال

س ۱ نواحی به فعالیت های انسان ها شکل می دهند

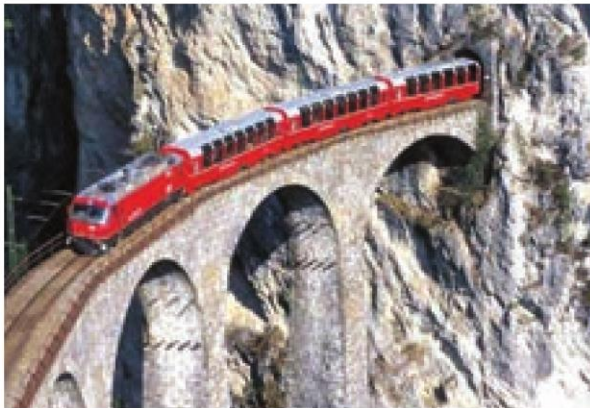
۴- انسان ها چگونه بر نواحی طبیعی غلبه می کنند؟

(انسان ها با پیشرفت در دانش و تولید ابزار و فناوری بر محیط های طبیعی غلبه کرده و این محیط ها را در اختیار گرفته اند؛ با وجود این، محیط ها و نواحی طبیعی همواره زندگی مردم را تحت تأثیر قرار داده است. ^۴س

(محدودیت ها و موانع محیطی موجب می شود انسان ها برای کنترل محیط و شرایط خاص آن چاره اندیشی کنند و به ابداع ابزارهایی پردازند. در واقع، هر ناحیه شرایط خاصی را به انسان ها ارائه می کند و انسان ها در چارچوب آن شرایط دست به عمل می زنند. ^۳س

(برای مثال، مردم نواحی گرم و خشک یا نواحی بسیار سرد، برای کنترل محیط از روش های متفاوتی استفاده می کنند یا احداث راه آهن در کشوری که نواحی مرتفع و کوهستانی دارد، دشوارتر و پرهزینه تر از کشوری است که بیشتر زمین های آن پست و جلگه ای هستند. ^۳س

مثال: تصویرها را مشاهده کنید.

احداث تونل و پل برای عبور قطار در ناحیه ای کوهستانی و برف گیر- سوئیس

به کارگیری ماشین برف روب مجهز به جی پی اس جاده ای برای پاک سازی جاده ها - کانادا

استفاده از صفحه های خورشیدی - اداره برق سمنان

صید ماهی - فیلیپین

۵- آیا نواحی انسانی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند؟ توضیح دهید.

نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند

س ۳

هر ناحیه کره زمین با دیگر نواحی مبادلات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دارد. نواحی بر روی یکدیگر تأثیر می‌گذارند. امروزه همه نواحی و حتی دورافتاده‌ترین آنها به‌ویژه از نظر اقتصادی، تحت تأثیر یکدیگرند.

مثال: بریده روزنامه‌ها را بخوانید.

۶- تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها چه تاثیری بر نواحی می‌تواند داشته باشد؟ توضیح دهید.

نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند

س ۴

نواحی فقط تحت تأثیر روابط معمول انسان‌ها و محیط طبیعی نیستند بلکه حکومت‌ها و تصمیم‌گیری‌های سیاسی نیز به شدت بر نواحی تأثیر می‌گذارند.

برای مثال، برنامه‌ریزی یا تصمیم‌های یک دولت برای ایجاد ناحیه گردشگری و پارک‌های ملی یا صنعتی، توسعه کشاورزی در یک ناحیه، انتقال اجباری ساکنان یک ناحیه به ناحیه دیگر، وقوع جنگ بین حکومت‌ها و نظایر آن، می‌تواند موجب حفظ، تغییر یا تخریب نواحی طبیعی و انسانی شود.

۷- مهمترین کاربری های جزیره های مصنوعی امارات متحده در خلیج فارس را بنویسید.

مثال:

• دولت امارات متحده عربی با ساختن جزیره های مصنوعی در آب های خلیج فارس، نواحی جدیدی در منطقه ایجاد کرده است (کاربری این جزایر مسکونی، تفریحی و تجاری است و ویلاها و آپارتمان های لوکس، امکانات تفریحی و بازار و هتل در این جزایر مصنوعی در حال احداث است.)

۸- پیامدهای ساخت جزیره های مصنوعی امارات در خلیج فارس را بنویسید.

(برای ساختن این جزایر، مقدار زیادی سنگ و خاک از بستر خلیج فارس بالا کشیده می شود. این خاک برداری و گل آلوده شدن وسیع آب به بوم سازگان (اکوسیستم) دریایی و آب سنگ های مرجانی* آسیب رسانده است. صاحب نظران معتقدند که ساختن این جزایر پیامدهای بسیار نامطلوبی برای محیط زیست خلیج فارس دارد.)

۹- علت تخریب ناحیه مسلمان نشین میانمار چیست؟

• در چند سال اخیر، کشتار صدها تن از مردم مسلمان و مظلوم میانمار (برمه) و به آتش کشیده شدن خانه های آنها به دست یک فرقه بودایی افراطی موج وسیعی از اعتراضات را علیه اقدامات حکومت این کشور برانگیخته است (دولت میانمار مسلمانان را شهروند این کشور نمی داند و به همین دلیل، ساختن مسجد را نیز ممنوع کرده است. در نتیجه پاک سازی فومی* دولت میانمار، صدها نفر از مردم ناحیه مسلمان نشین این کشور به مرزهای بنگلادش مهاجرت کرده و درخواست پناهندگی نموده اند. در نتیجه، ناحیه مسلمان نشین میانمار تخریب شده است.)

برای مشاهده تصاویر و کسب اطلاعات بیشتر از نواحی طبیعی و نواحی انسانی، به لوح فشرده پیوست کتاب یا پایگاه اینترنتی شبکه رشد به نشانی www.roshd.ir مراجعه کنید.

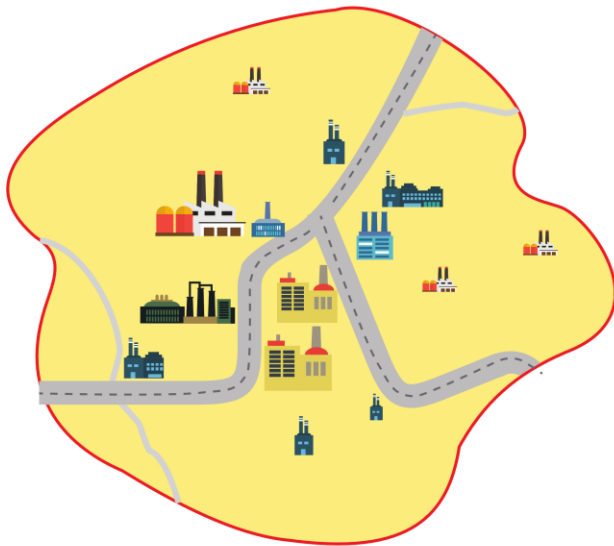

گفت و گو کنید

- ۱- الف) برای موضوع متن شماره ۱ مثال دیگری ارائه کنید. ب) تصاویر متن شماره ۲ را تفسیر کنید و بگویید شرایط طبیعی هر ناحیه چگونه بر فعالیت‌های انسان تأثیر گذاشته است.
- ۲- الف) در متن شماره ۳ بریده روزنامه‌ها را بخوانید و چند مورد از مبادلات و روابط اقتصادی نواحی را توضیح دهید. ب) آیا در گذشته‌های دور نیز نواحی از نظر اقتصادی با یکدیگر در ارتباط بوده‌اند؟ پ) آیا کنش متقابل و وابستگی نواحی در جهان امروز نسبت به گذشته شدت بیشتری یافته است؟ چرا؟
- ۳- با توجه به دانسته‌های خود از پایه نهم، بگویید تغییر در یک ناحیه طبیعی - مانند جنگل‌های بارانی آمازون - چه تأثیری بر سایر نواحی دارد.
- ۴- الف) با مشاهده نقشه‌های طبیعی یک اطلس، توضیح دهید که احداث راه‌آهن در افغانستان و نپال دشوارتر است یا آلمان و فرانسه. چرا؟ ب) با توجه به این موضوع، از تأثیر نواحی طبیعی بر فعالیت‌های انسانی چه برداشتی دارید؟
- ۵- الف) با مطالعه متن (۴) چه نکاتی را دریافتید؟ ب) تصمیم‌های حکومتی ممکن است موجب حفظ، تغییر یا تخریب نواحی طبیعی و انسانی شود. برای هر یک، مثالی ارائه کنید.

۱۰- کانون ناحیه کجاست؟

کانون ناحیه، مرزهای ناحیه

هر ناحیه جغرافیایی دارای کانون یا مرکزی است که بیشترین عوامل وحدت و همگونی در آن وجود دارند.

معمولاً هرچه از کانون یک ناحیه جغرافیایی دور می‌شویم و به طرف

مرزهای آن حرکت می‌کنیم، به تدریج از عوامل همگونی آن ناحیه کاسته

می‌شود و سرانجام، این عوامل ناپدید می‌گردند.

● برای مثال، در کانون یک ناحیه صنعتی تجمع زیاد کارخانه‌ها مشاهده می‌شود. هرچه از این کانون دور و به مرزهای ناحیه مجاور نزدیک‌تر شویم، از تمرکز و تعداد کارگاه‌ها و کارخانه‌ها کاسته می‌شود؛ تا اینکه سرانجام در ناحیه مجاور، دیگر اثری از آنها نمی‌بینیم.

● یک مثال دیگر در این مورد، نواحی زیست‌بوم‌هاست. همان‌طور

که در پایه نهم خواندید (ساوان یک ناحیه انتقالی بین جنگل‌های

بارانی استوایی و «صحرای بزرگ آفریقا» است. هرچه به سمت بیابان صحرا (Sahara)، بیش می‌رویم، بارندگی کمتر و علف‌های ساوان

کوتاه‌تر و تنک‌تر می‌شوند و کم‌کم به مراتع مداری، که از علفزارهای کوتاه‌قد تشکیل شده است، تبدیل می‌گردند. این مراتع در حاشیه

صحرا به علت خشکی هوا به استپ‌های بیابانی تبدیل می‌شوند.)

۱۱- هر چه از کانون جنگل‌های استوایی به سمت شمال آفریقا حرکت کنیم چه تغییراتی دیده می‌شود؟

به نقشه روبه‌رو توجه کنید. بخش هاشورزده، ناحیه‌ای انتقالی را در امتداد دو ناحیه زبانی انگلیسی و اسپانیایی در مجاورت مرز ایالات متحده آمریکا و مکزیک نشان می‌دهد. در این بخش هر دو زبان انگلیسی و اسپانیایی رواج دارد.

- ۱۲- بین مرزهای نواحی طبیعی و انسانی، تعیین دقیق کدام مرزها دشوارتر است؟ چرا؟ چون مرزهای انسانی دائم در حال تغییراند و سریعتر از مرزهای طبیعی جابجا می‌شوند.
- تعیین مرزهای دقیق نواحی دشوار است (البته در نواحی انسانی مانند نواحی زبانی و قومی، تعیین مرز نواحی دشوارتر از نواحی طبیعی مثل نواحی خاک یا زیست بوم‌هاست). چرا؟
  - قلمرو و وسعت نواحی، متفاوت است. گاه یک ناحیه بخشی از یک روستا، یک شهر یا استان یا یک کشور است و گاه چند کشور و قاره را دربرمی‌گیرد و مقیاس جهانی دارد.
  - مرزهای نواحی قابل تغییرند (در اثر فعالیت‌های انسانی یا عوامل طبیعی ممکن است ویژگی‌های خاص یک ناحیه از بین برود و وسعت آن کم یا زیاد شود؛ برای مثال، مهاجرت روستاییان از یک ناحیه یا وقوع خشکسالی، وسعت یک ناحیه کشاورزی را کاهش می‌دهد یا ممکن است به کلی آن ناحیه را به ناحیه‌ای غیرکشاورزی تبدیل کند).
- ۱۳- با ذکر مثالی توضیح دهید که مرزهای نواحی قابل تغییرند؟

به نقشه روبه‌رو توجه کنید. بخش هاشورزده، ناحیه‌ای انتقالی را در امتداد دو ناحیه زبانی انگلیسی و اسپانیایی در مجاورت مرز ایالات متحده آمریکا و مکزیک نشان می‌دهد. در این بخش هر دو زبان انگلیسی و اسپانیایی رواج دارد.

۱۲- بین مرزهای نواحی طبیعی و انسانی، تعیین دقیق کدام مرزها دشوارتر است؟ چرا؟ چون مرزهای انسانی دائم در حال تغییراند و سریعتر از مرزهای طبیعی جابجا می‌شوند.

- تعیین مرزهای دقیق نواحی دشوار است (البته در نواحی انسانی مانند نواحی زبانی و قومی، تعیین مرز نواحی دشوارتر از نواحی طبیعی مثل نواحی خاک یا زیست بوم‌هاست). چرا؟
- قلمرو و وسعت نواحی، متفاوت است. گاه یک ناحیه بخشی از یک روستا، یک شهر یا استان یا یک کشور است و گاه چند کشور و قاره را دربرمی‌گیرد و مقیاس جهانی دارد.
- مرزهای نواحی قابل تغییرند (در اثر فعالیت‌های انسانی یا عوامل طبیعی ممکن است ویژگی‌های خاص یک ناحیه از بین برود و وسعت آن کم یا زیاد شود؛ برای مثال، مهاجرت روستاییان از یک ناحیه یا وقوع خشکسالی، وسعت یک ناحیه کشاورزی را کاهش می‌دهد یا ممکن است به کلی آن ناحیه را به ناحیه‌ای غیرکشاورزی تبدیل کند).

۱۳- با ذکر مثالی توضیح دهید که مرزهای نواحی قابل تغییرند؟

۱۴- چرا مرزهای سیاسی و اداری معمولاً بر مرزهای نواحی طبیعی و انسانی منطبق نیستند؟

- مرزهای سیاسی و اداری معمولاً بر مرزهای نواحی طبیعی و انسانی منطبق نیستند. در پایه‌های قبلی با تقسیمات سیاسی مانند استان، بخش و شهرستان آشنا شدید. همچنین آموختید که کشورها با مرز از یکدیگر جدا می‌شوند. (مرزهای سیاسی و اداری بر مبنای انتخاب و تصمیم‌گیری انسان‌ها تعیین می‌شوند. در این مرزبندی، گاهی یک ناحیه آب و هوایی، ناحیه زبانی و قومی و نظایر آن بین چند استان یا حتی چند کشور قرار می‌گیرد.)

فعالیت

- الف) در نقشه شماره (۱)، استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان و خراسان جنوبی چگونه از هم جدا شده‌اند؟
ب) کدام ناحیه طبیعی در این سه استان گسترده شده است؟
- الف) در نقشه شماره (۲)، کشورهای افغانستان و پاکستان چگونه از هم جدا شده‌اند؟
ب) کدام ناحیه انسانی در هر دو کشور گسترده شده است؟

۲

۱

راهنما

— مرز
● مرکز استان

- ۳- آیا لزوماً مرزهای نواحی طبیعی و انسانی با مرزهای اداری و سیاسی منطبق‌اند؟

۱۵- چرا جوامع انسانی برای ادامه حیات به نواحی طبیعی وابسته‌اند؟

۱۶- نواحی انسانی شامل کدام نواحی است؟ و در چه بستری شکل می‌گیرد.

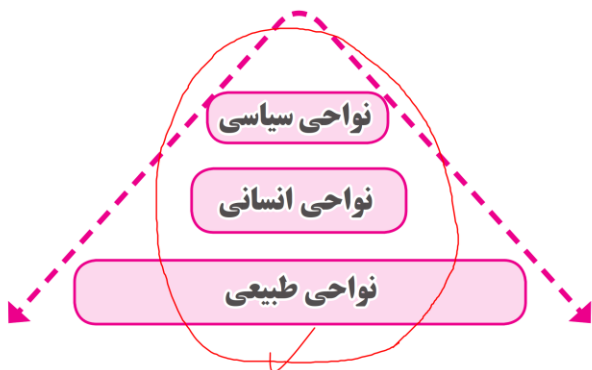
شما با مطالعه این فصل، به وجود نواحی طبیعی، نواحی انسانی و نواحی سیاسی در سطح زمین پی بردید.

- نواحی طبیعی در سراسر کره زمین گسترده شده‌اند. (این نواحی دارای ویژگی‌های طبیعی هستند و بستر زندگی و فعالیت‌های انسان محسوب می‌شوند. جوامع انسانی برای ادامه حیات به نواحی طبیعی وابسته‌اند.)
- (• نواحی انسانی شامل نواحی جمعیتی، فرهنگی، اقتصادی و... در بستر نواحی طبیعی شکل می‌گیرند و به وجود می‌آیند.)

۱۷- امروزه نواحی طبیعی و انسانی جهان چگونه اداره می شوند؟ با ذکر مثال بنویسید.

۱۸- چرا شهرها ' استان ها و کشورها نواحی سیاسی محسوب می شوند؟

• به طور کلی (امروزه همه نواحی طبیعی یا انسانی جهان تحت مدیریت نهادهای سیاسی یا اداری قرار دارند؛ برای مثال، نهادهایی مانند شوراها، شهرداریها، بخشداریها، استانداریها، سازمانها و بالاخره حکومتها، مدیریت این نواحی را به دست گرفته اند و درباره آنها تصمیم گیری می کنند و سیاستها و خط مشی هایی را به کار می بندند.

همان طور که از بررسی نقشه ها دریافته اید، شهرها، استانها و کشورها نواحی سیاسی محسوب می شوند؛ (زیرا یک نهاد آنها را اداره و مدیریت می کند. این نواحی با مرزهای قراردادی از نواحی مجاور، متمایز می شوند.) در فصل های بعد، ویژگی های نواحی طبیعی، انسانی و سیاسی را مطالعه خواهید کرد.

فعالیت

بیندیشیم: به نظر شما، آیا می توانیم قاره ها (مثلاً قاره آسیا یا آفریقا) را یک ناحیه بدانیم؟ چرا؟

دلیل بیاورید و پاسخ خود را توضیح دهید.

بله، قاره ها از نظر معیار طبیعی و ویژگی های انسانی دارای وحدت و همگونی نسبی نمی باشند. ولی بعضی از معیارها مثل اقتصادی می توان آن ها را یک ناحیه محسوب کرد مثل آفریقا یک ناحیه عقب مانده می باشد.

مهارت های جغرافیایی

نقشه خوانی/تفسیر نقشه

۱- الف) با استفاده از یک اطلس و مشاهده موقعیت نسبی کشور سوئیس و کشورهای مجاور آن، توضیح دهید چرا در سوئیس چهار ناحیه زبانی وجود دارد.

ب) با بررسی نقشه های ۱ تا ۷ درس اول، درباره وسعت و مرزهای نواحی چه می فهمید؟ توضیح دهید.

۲- همفکری کنید و با مراجعه به یک اطلس، دست کم دو نمونه مرزهای نواحی طبیعی را که با مرزهای اداری و سیاسی (در ایران یا جهان) منطبق نیستند، مشخص و در کلاس بیان کنید.

ارائه در کلاس

در هر گروه، به دلخواه یکی از موضوعات یا مثال های متن ۱ و ۲ یا مثال های مشابه را در کشور ایران یا سایر نواحی جهان انتخاب و درباره آن تحقیق کنید. نتیجه را در کلاس به صورت سمینار ارائه دهید. در تحقیق خود بر رابطه انسان و ناحیه تأکید داشته باشید و در ارائه گزارش، از رسانه های مختلف مانند نقشه و عکس استفاده کنید.